

Research Article

Fina-Finan Hausa a Mahangar Al'umma: Gyara ko Barna?

Bello Bala Usman*¹ and Dano Balarabe Bunza¹

¹Department of Nigerian Languages, Usmanu Danfodiyo University, Sokoto, Nigerian

Article History

Received: 04.02.2019

Accepted: 11.03.2019

Published: 15.03.2020

Journal homepage:

<https://www.easpublisher.com/easjehl>

Quick Response Code

Tsakure: Wannan takarda mai suna “Fina-Finan Hausa A Mahangar Al’umma: Gyara Ko Barna?” ta yi nazarin wasu fina-finan Hausa tare da bayyana yadda al’umma ke kallon su ta bangaren gyara da kuma barnar da suka kawo a cikin al’umma. An rubuta takardar domin fadakar da al’umma dangane da irin alfanun da fina-finan suka kawo da kuma ayubban da suka haddasa a cikin al’umma baki daya. An yi haka ta hanyar aron bakin al’umma aka ci musu albasa, duk da yake an yi hira da mutane masu yawa a kan irin gyaran da suke ganin fina-finan Hausa suka kawo da kuma matsalolin da suka haddasa. An gano akwai dan amfani da ba a rasa ba sai dai illoli sun fi a kirga. Abin da ya nuna haka shi ne, duk abin da ya zo ya raba al’umma da halinta na kirki da aka san ta da shi (tarbiyyarta) da kuma sanya ta cikin halin da ba a san ta da shi ba illa ne. Ba wannan kadai ba, fina-finan har fada suke yi da addinin Bahausha. Wasu mutane ma ganin suke yi fim bai tsinana wa al’ummar Hausawa komai ba face ci baya. Takardar ta kawo wuraren da aka samu gyara da kuma barnar da fina-finan suka tafka a al’ummar Hausawa tare da misalan da ke tabbatar da hakan. An yi haka domin iyaye su farka daga barcin da suke yi da nuna kula da ‘ya’yansu da na al’umma baki daya domin dan Bahausha na kowa ne a al’adance idan aka yi zancen tarbiyya.

Fitulun Kalmomi: Fina-fine; Hausa; Al’umma; Tarbiyya; Fadakarwa

Copyright @ 2020: This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution license which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non commercial use (NonCommercial, or CC-BY-NC) provided the original author and source are credited.

1.0 GABATARWA

“Kowag gyara ya sani,
Kuma kowab bata ya sani
‘Yan Amshi: Da dai mutum ba shi son mai yi mai
zamba”.
(Musa Dankwairo Maradun).

Allah ya jifan Gambo mijin Kulu mai kalangu da ya ce:

“Mai gyara ba shi barna,
Sai in ba gyara shikai ba”.
(Gambo Mai Kalangu).

Sanadiyyar wayewar zamani kullum al’umma sai cigaba take samu, har da na mai ginar rijiya. Haka kuma, da yawa mutum ke son wani abu a rayuwarsa sai abin ya kasance akasin alheri a gare shi, kamar yadda wani lokaci yakan ki abin da shi ne alheri gare shi. Wannan takarda za ta yi tsokaci kadan kan fina-finan Hausa da yadda jama’a ke kallon su ta hanyar duba gyara da barnar da suka haddasa a al’ummar Hausawa. A nan sai mu yi maganar raggo da ya ce an raba masa hankali, an ce ya sha hura a tafi gona. Abin nufi a nan shi ne, an aza mana nauyin wakiltar al’umma ta fuskar fadin ra’ayinsu kan abin da ya shafi finan-finan Hausa.

Sanin kowa ne cewa al’umma taron jama’a ce daban-daban da duk wanda ya wakilce su kan wani al’amari, sai ya yi wa wani daidai kuma ya kuskure wani. Abin da ya dace a sani shi ne, fina-finan Hausa kafafe ne da ake nuna ayyukan da al’umma ke yi masu kyau da akasi, domin a fadakar da al’umma don su rinka aikata masu kyan tare da gargadi gare su da su guji munana. Manufarsu ita ce domin ilmantar da al’umma dangane da abubuwan da suka dace da wadanda ba su dace da su aikata ko fada ba. Wannan ya yi daidai da maganar da Hausawa ke cewa “Da muguwar rawa gara kin tashi”. A fahimtar takardar nauyi mai girma ne aka dora mata. Saboda haka, za a fadi abin da ya saukafa, wadanda aka wakilta su yi hakuri da wakilcin da aka yi musu a yau kan abin da ya shafi fina-finan Hausa dangane da gyara da barnar da suka haddasa cikin al’ummar Hausawa.

2.0 TAKAITACCEN TARIHIN FINA-FINAN HAUSA

An fara samar da fina-finan Hausa a shekarar 1994, lokacin da wata kungiya mai suna Tumbin Giwa ta shirya fim mai suna ‘Turmin Danya’. A shekarar 1994 kungiyar ta sake shirya wani fim mai suna ‘Gimbiya Fatima’. Kamfanin Tumsy Video Club ya shirya fim

mai suna 'Rana ba ta karya' duk a shekarar 1994. A shekarar 1995 kamfanin Gidan Dabino ya shirya fim mai suna 'In da so da Kauna'. Bayansa aka sami kamfanin Kwabon Masoyi ya shirya fim mai suna 'Kwabon Masoyi'. Kungiyar Jigon Hausa ta shirya fim mai suna 'Munkar'. Bayan wannan R.K. Studio sun shirya fim mai suna 'Bakandamiyar Rikicin Duniya'. Biye da shi a shekarar 1996 kungiyar Yakasai Drama Association ta shirya fim mai suna 'Kuturun Danja'. Samar da waɗannan fina-finai da waɗannan kamfunna da kungiyoyi suka yi ya tabbatar da samuwar fina-finan Hausa a kasar Hausa. Daga nan fina-finan Hausa suka ci gaba da samuwa da bunkasa har zuwa yau.

2.1 Mene ne Fim?

Marubuta da dama sun bayyana abin da ake nufi da fim a cikin rubuce-rubucensu sai dai, saboda yawan da ke gare su za a dauki ma'ana ɗaya a wannan takarda. Ga abin da aka tsinto a takardar Haruna Alkasim Kiyawa inda ya ce:

'Fim wata hikima ce ta hoto mai motsi da ke dauke da hotunan mutane, wato hotunan maza ko mata ko maza, yara ko manya, ko kuma ma wanin mutane, wanda aka dauka ta hanyar yin amfani da na'urar dauka ta musamman, tare da bai wa mutanen (kowannensu) dammar tafiyar da wasu ayyuka ta fuskar kwaikwayo ko waninsa a wani dan lokaci da aka kebe, wanda shi was an kwaikwayo yake dauke da wani sako na musamman kan nishadi da gargadi da wa'azi da soyayya da tarihi ko wanin haka, zuwa ga al'ummar duniya'

A fahimtar takardar fim na nufin haɗuwar ayyuka da maganganun mutane daban-daban da amfani da wasu abubuwa marasa rai ta hanyar kwaikwayo ko kaɗagar da suka yi a cikin hoton da ake kallon ta hanyar amfani da na'urorin ɗaukar hoto da nuna shi ga jama'a, wanda ke dauke da wani sako ko sakonni zuwa ga al'ummar da aka yi abin domin su.

2.2 Asalin Fina-Finan Hausa

Kafin samuwar Fina-finan Hausa akwai majigi da ake yi a fadar sarakuna domin wayar wa jama'a kai a kan wasu shirye-shiryen gwamnati musamman kan aikin noma da sana'o'i. Biye da wannan sai aka fara samun fina-finan Indiyawa da na mutanen China (Kasar Sin). Ana cikin haka sai fina-finan jihar Lagos suka fara fitowa ana gudanar da su a cikin harshen Turanci. Fina-Finan Hausa ba su rasa alaƙa da waɗannan fina-finai da aka ambata. A fahimtar takardar fina-finan Hausa sun sami tushe daga wasannin kwaikwayon da ake gudanarwa na Hausa a cikin gidajen radiyo da kuma talbijin. Haka kuma littattafan Adabin Kasuwar Kano sun kara wa masu yin fim kwarin guiwar gudanar da harakar ta hanyar mayar da littafin da aka rubuta cikin fim. Lokacin da marubuta Adabin Kasuwar Kano suka fara rubuta littattafansu suka saka a kasuwa domin sayarwa, masu sha'awa na saye suna karantawa. Daga baya sai marubutan suka hango cewa, fim ya fi littafi

farin jini ga jama'a masu ra'ayi ta hanyar saurin isar da saƙo. Abin da ya kara wa fim farin jini duk bai zarce sauki ta hanyar kallon da ake yi ba da hutar da mutane daga wahalar karatu kuma ga nishadantarwa... Ana iya saka littafi gaba ɗayansa a cikin fim ɗaya wanda da karatu ake yi, da zai dauki tsawon kwanuka kafin a kare karantawa. Yanzu kuma da ya koma a cikin faifan kallon, an rage wa masu karatu wahala, da kallon duk abin da littafi ke dauke da shi cikin sauki kuma cikin kaɗannan lokaci.

3.0 Fina-Finan Hausa a Mahangar Al'umma: Gyara ko Barna?

Gano gyaran da fina-finan Hausa suka samar ga al'ummar Hausawa ba aikin mutum ɗaya ba ne domin kowa da bukin zuciyarsa, maƙwabcin mai akuya ya sayi kura. Ma'ana, za a fadi wani abu a matsayin gyara, wani ya hango cewa ba gyara ba ne barna ce. Idan abu ya shafi ra'ayi dole a yi taka-tsantsan da shi domin akan samu saɓanin ra'ayi a kan abu ɗaya balle sun fi a kirga. Saboda haka, takardar ta hango waɗansu gyare-gyare da akasinsu (Gyara da barna) da fina-finan Hausa suka kawo wa al'ummar Hausawa.

3.1 Fina-Finan Hausa a Mahangar Al'umma (Gyara)

Ba za a ce abu ba ya da amfani ga jama'a baki ɗaya ba face an san abin sosai. Wannan ya tuna min da maganar da mata ke fadi cewa, "Komi ra'ayi ne shafin kwalli da reza". A takaice, ga gyaran da aka hango da fina-finan Hausa suka kawo wa al'ummar Hausawa kamar haka:

3.1.1 Fim Sana'a ce

Hausawa sun ce "Sana'a sa'a". Sana'a hanya ce ta amfani da azanci da hikima a sarrafa albarkatu da ni'imomin da ɗan Adam ya mallaka don buƙatun yau da kullum. Don haka ke nan sana'a wata abu ce wadda mutum ya jibinci yi da nufin samun abin masarufi don gudanar da harkokin rayuwa. Sana'a abu ce wadda ta danganci tono albarkatun ƙasa da sarrafa hanyoyin kimiyya da fasaha da ni'imomin da suke tattare da ɗan Adam da sha'anin kasuwanci na saye da sayarwa da ciniki da sauransu. Akwai sana'a iri uku: Na maza da na mata da kuma na tarayya (Ibrahim Yaro Yahaya da wasu, 2007:48). Fina-finan Hausa na daga cikin sana'o'in tarayya da ake gudanarwa a kasar Hausa. Ga abin da wani makadi ya ce:

Jagora: Mu kama sana'a 'yan Najeriya,
Zaman banza bai kyau da mu ba.

'Yan Amshi: Mu kama sana'a 'yan Najeriya,
: Zaman banza bai kyau da mu ba.

Jagora: Mu kama sana'a 'yan Najeriya,
Zaman banza ba namu ne ba.
(Mammalo Shata: Waƙar Mu Kama Sana'a).

Dangane da muhimmancin sana'a ga al'umma ba sai an nanata ba. Wanda duk ya san dadin samu da zafin rashi, ba sai an bayyana masa muhimmancin neman zufan jikinsa ba. Bisa ga wannan a ganinmu, duk yadda sana'a take ta fi babu. Akwai rufin asiri da yawa da ake samu ta hanyar sana'a kamar yadda ake samun tonon asiri ga rashin ta. Don haka samun sana'ar yi arziki ne, rashin ta kuma matsala ce. Mutane da dama sun sami rufin asiri ta hanyar gudanar da rayuwarsu cikin kwanciyar hankali sanadaiyyar sana'ar fim. Wasu kuma sun zama masu kudi da ake ji da su ta fannin sana'ar fim. Wannan ne ya sanya wasu jama'a daga kauyuka na kwarara zuwa birni domin ganin sun zama daga cikin masu taka rawa a sana'ar. A nan harakar fim sana'a ce saboda hanyar samun kudi ce ga 'yan wasan. Hanyar da ake gane harakar fim sana'a ce ita ce, sayar da kaset da ake yi. Masu sayar da kaset sun sami kudi a matsayin riba, ina ga waƙanda suka samar da kaset din ('Yan wasan fim)?

3.1.2 Samar Da Aikin Yi Ga Wasu

Daga cikin gyaran da fina-finan Hausa suka yi akwai samar da aikin yi ga wasu jama'a da ke ra'ayin sana'ar. Samun wannan aiki ya sanya wa masu ita kariya daga kamun da ake yi wa marasa aikin yi a matsayin zaunagari-banza. Ya dace kowa ya samu aikin da zai rinƙa samun abin gudanar da rayuwarsa ta yau da kullum. Idan ba haka ba kuwa, zai faɗa cikin halin rashin gaskiya yana ji yana gani, a farshe ya wulafanta a bairar jama'a. Misali, da mutum ya yi sata ko rikicin da ba kai ba gindi, gwamma ya je ya sami aikin yi ya tsira da mutuncinsa. Akwai waƙanda suka fare makarantar sakandare da kwalejojin ilmi har da digiri amma, babu aikin yi a halin yanzu. Sanin kowa ne gwamnati ba ta iya samar wa kowa da kowa aikin yi, ba saboda kasawa ba. A'a. Jama'a sun yi yawan da ya zarce gurabun aikin gwamnati. A kan haka dole kowa ya yi wa kansa tunanin bagiren da zai sami abin sanyawa a bakin salati. Samun aiki a kamfanin fim ya fi zaman banza mutum na kallo ana yi ba da shi ba. Da a yi wa mutum abin da aka yi wa Bawa Makau a garin Gummi kamar yadda Gambo mai kalangu ya faɗa, aiki farkashin kamfanin fim ya fi domin ko babu komai akwai kwanciyar hankali fiye da hanyar da Bawa Makau ke kanta a wancan lokaci. Ga abin da Gambo ya ce dangane da Bawa Makau lokacin da aka tasai kasuwar Gummi:

Gambo: Kai ku kashe kowa ka cewa,
Babu guda mai kawo ceto,
Ko kamin Holis su amsai,
Na ga tarin dutci gaban Bawa.

Bayan mutane sun yi masa dukar kashi har ya daina motsi, suka yi tsammanin ya mutu sai suka watse gudun a kama wani shi kaɗai a wahalar da shi. Nan take aka nemo Gambo da shi ne makadinsu. Nan kuma sai ya ce:

Gambo: An ka ce a kiro Gambo mawaƙinsu,
Kila yana gane wane na,
Nad diba hakan ga,

Nac ce Nabagarawa an nan bunsuru Bawa,
Bunsurun ga da kuraye ka tsoro,
Ga shi mutane sun kashe shi.

Lokacin da aka kai Bawa ɗakin kewa tsammanin ya mutu, ga abin da Gambo ya ce:

Gambo: Da nag ga mutane sun rage haka,
Nac ce kaicon na kaina,
Na ishe Makau nan garin Gumi,
Za ni barin Makau garin Gumi
Kwance mutane sun kashe shi,
In nat tai mi za ni cewa?

Gambo na fare magana sai Bawa ya daga kai kaɗan ya ga babu kowa kusa sai ya buɗa baki ya ce wa Gambo:

Gambo: In don haka ɗai na kar ka damu,
Na lahe na ban mace ba,
Don kar jama'ar banza su cutan,
Ka rinƙa hwaɗin Allat tsare gaba,
Wanga karo shi mun wuce shi.
(Gambo: Waƙar Bawa Makau).

Tambayata a nan, ita ce zai yiwu a yi wa ɗan wasan fim yadda aka yi wa Bawa Makau ba tare da ya yi aiki irin nasa ba? Ke nan, sana'ar fim sana'a ce mai ba da kariya ga mai yin ta a bangarori da dama. Samun aikin yi ya fi zaman banza da wasu ke yi suna cutar da jama'a da kawunansu baki ɗaya. Saboda aibin da ke tattare da zaman banza shi ya sa Muhammadu Sambo Wali Gidaɗawa ya tsane shi a cikin wani baitin waƙarsa kamar haka:

16. Zaman banza ba ni son ka ban son mai yin ka,
Zama kuma ab ba ni yi da duk wani mai yin ka,
Ga dubin kowammu mun ga dukkan aibinka,
Muna roƙon wanda a' Azizu ya mirde ka,

Ka faɗa rami ka daina cutar jama'ammu.
(Sambo Wali Gidaɗawa, Waƙar Hayya fa Jama'a ku bar Zaman Banza da Roke-Roke da Barace-Barace).

3.1.3 Faɗakarwa da Ilmantar da Al'umma

Faɗakarwa hanya ce ta waye wa mutane kai kan wasu al'amurra da ake ganin suna da alfanu gare su (Usman B.B., 2008).

A taƙaice faɗakarwa hanya ce ta ilmantar da mutane ko yi musu nasiha da tunatar da su don jan hankalinsu kan wani abu muhimmi na rayuwa (Gusau S.M., 2008).

Haka kuma wani cewa ya yi faɗakarwa kalma ce da ke nufin jan hankali da wayar da kan jama'a a kan wani abu mai alfanu gare su (Bunza U.A., 2004).

Kamar yadda masana suka bayyana ma'anar faɗakarwa ina da fahimtar cewa, mafi yawan fina-finan Hausa an gina su domin faɗakar da al'umma game da abubuwan rayuwa masu kyau da marasa kyau domin su aikata

masu kyau tare da daina aikata marasa kyau. Duk da haka wani lokaci wajen neman a yi gyara sai barnar da ba zato ba tsammani ta shigo. Yana yiwuwa wanda ke fadakarwar ma bai tsira daga abin da yake fadakarwa a kai ba. Misali idan aka sami wani ko wasu daga cikin 'yan wasa ya aikata wani abu da bai dace ba, akwai wani mutum da aka tanada domin ya fadakar dangane da abin da aka aikata da ba daidai ba. Hakan na kasancewa malami ko kuma duk wanda aka aza wa wannan nauyin yin fadakarwar.

Fim hanya ce ta fadakar da al'umma, wato ana amfani da fim domin ilmantar da mutane a kan wani abu da ya shige musu duhu ko kuma wani abu da ake so su yi ko su dauka. Alal misali idan gwamnati na son ta fadakar da jama'a a kan muhimmancin ilmi za ta sa a shirya fim din da wani ya shiga makaranta kuma ya sami aiki bayan karewarsa har ya zama wani babba a cikin al'umma. Wannan zai sanya mutane su kwaikwayi wannan mutum domin su ma su sami aiki idan suka fare karatunsu. Akwai fina-finan da aka shirya domin ilmantarwa da suka hada da 'Jahilei Ya Fi Hauka Wuyar Magani' da 'Zato' da ke ilmantarwa a kan zarge-zarge da ke faruwa a kauyuka musamman a kan matsalar maita da sauransu. Ma'asudin shirya fim shi ne domin wayar da kai ko kuma maganin wata matsala da ke tattare da al'umma wato, matsalar da ke damuwar al'umma. Ta hanyar fim ake nuna wa jama'a wata matsala mai wuyar warwarewa kuma a warware ta ko a magance ta, domin nuna wa jama'a hanyar da za su ku buta duk lokacin da suka ci karo da irin wannan matsala. Haka kuma ana shirya fim a kan kowace matsala ta rayuwa domin warware ta ko magance ta. Idan aka sami yin haka, fadakarwa ta samu tare da ilmantar da jama'a dangane da matsaloli da hanyoyin magance su.

3.1.4 Samar da Nishadi

Nishadi yanayi ne da mutum ke shiga yana tattare da farin ciki da kuma rage damuwar da yake tare da ita. Lokacin da mutum ke cikin nishadi yakan nuna annashawa (Farin ciki) ta hanyar sake fuska da dariya ga abin da ya dace a yi su a kansa. Duk lokacin da mutum ke cikin nishadi ya manta da damuwar da yake cikinta har sai nishadin ya kau. Mutum ba zai kasance cikin nishadi da damuwa lokaci daya ba domin abubuwa ne guda biyu da ba su haduwa a lokaci daya. Duk lokacin da daya ya zo dole daya ya gusa. Fim na gyara rayuwar ma'abuci kallon sa ya sami nishadi, damuwar da yake fama da ita ta tafi tamkar ba ya tare da damuwar. Dalili a nan shi ne, fim abokin hira ne ga mai kallon sa musamman idan wanda yake ra'ayi ne sosai a rayuwa. Misali, duk lokacin da rayuwar mai shan sigari ta gurbata, yakan sami natsuwa idan ya busa tabar. A takaice, fim na rage wa masu kallon sa damuwar rayuwar da suke tare da ita na dan wani lokaci. Wannan ya nuna fim wata garkuwa ce ga damuwar da jama'a ke ciki lokacin da suke kallo.

3.1.5 Kulla Zumunta

Zumunta na nufin kyakkyawar dangantaka tsakanin mutane ko ta jini ko aure ko kuma ta abokantaka. Fim na kulla zumunta tsakanin mutane da yawa da suka hada da masu wasar fim da kuma 'yan kallo baki daya. Hausawa sun ce "Zumunta a kafa take". A halin yanzu zumunta ta shiga dukkan hanyoyin sadarwa da ake amfani da su. Soyayya na haddasa zumunta kuma ba tare da soyayya ba, zumunta ba ta samuwa. Zumunta na taimakawa a sami fahimtar juna kuma, dankon zumunci ya kara karfi. An sami auratayya tsakanin masu gudanar da sana'ar fim da dama a lunguna da sakon Nijeriya. Haka kuma, ana hada zumunta tsakanin 'yan fim na jihohi daban-daban da sauran jama'a masu kallonsu da sha'awar abubuwan da suke gudanarwa. A sandiyyar ziyartar juna da 'yan wasan fim ke gudanarwa tsakaninsu, zumunta mai yawa na kulluwa tsakanin mafi yawan maza da mata.

3.1.6 Fim Taskar Tarihi Da Al'adun Hausawa Ce

Kalmar tarihi ba kalma ce mai rikitarwa ba ta fuskar ma'ana. Kalma ce da ke dauke da tsayayyiyar ma'ana da ke da saukin fahimta. A cikin Kamusun Hausa na Jami'ar Bayero ta Kano (2006), an ba da ma'anar kalmar gida biyu. Ma'anar farko cewa aka yi, tarihi na nufin labarin abubuwan da suka wuce. Ma'ana ta biyu cewa aka yi, fannin ilimi ne na al'amurran da suka faru a zamanin da ya wuce. Kalmar tarihi da wannan takarda ke kokarin bayani ba ta wuce wadannan ma'anoni biyu da aka ambata ba, saboda labarin abubuwan da suka wuce ne takardar za ta kawo. Babu kokwanto ana samun labarin abubuwan da suka shude a cikin fina-finan Hausa musamman hotunan da idan aka kalle su wata rana za a tuna baya sosai. Haka kuma, ta duban wadannan hotuna ake tsintar wasu al'adun Hausawa da aka taskace cikin fim lokacin da aka yi shi. Za a ga tufafi da wuraren zama na al'ada da bukukuwan al'ada na Hausawa da sauransu.

3.1.7 Bunkasa Kamfani

Fim da ya tsaru na jan hankalin masu kallo ta hanyar yin tururuwa zuwa saye. Idan kamfani ya fito da fim da ya tsaru ba shakka yana samar wa kamfani da kudin shiga tare da cicciba sunan kamfanin ta hanyar fitowa da shi a idon duniya. Wannan ya sanya masu kallon fim na muhawara kan wani fim ya fi wani fim tsaruwa. Abin da ke warware matsala shi ne, kasuwar da fim din ya samar wa kamfani. Duk mai kallon fim ya san haka kamar yadda dan kasuwa ya san da haja mai kyau na kira wa mai ita masaya. Kudin shiga muhimmi ne ga kowace masana'anta. Idan kamfani ba ya samun kudin da ke isarsa gudanar da kasuwancinsa to ya kusa rugujewa. Idan kuma yana samun kudin shiga sosai, wannan zai taimaka ga dorewarsa na tsawon lokaci. Kamfanin ba ya rayuwa sai da kudin shiga. Rashin kasuwa ga abin da kamfani ke samarwa na sanya rage ma'aikatan kamfani, rashin ma'aikata ga kamfani na sanadiyyar rugujewarsa baki daya. Babu kamfanin da zai rayu matuƙar ba a sayen kayan da yake yi. Idan aka

ce kamfani na tashe, yana samun ciniki ke nan, idan kuma aka ce kamfani ya yi sanyi, ana nufin babu ciniki, ya kama hanyar rugujewa.

3.2 Barnar Da Fina-Finan Hausa Suka Haifar A Mahangar Al'umma

Bayan gyaran da aka ambata na fina-finan Hausa sun tafka barna mai yawan gaske da ba a san yawanta ba a cikin al'umma. Wannan ne dalilin da ya sanya Hausawa fadar "Gyara bai yi kamar barna ba". Abin da Bahausha ke nufi shi ne, gyara alheri ne ga kowa kuma, kowa na sonsa. Ita kuma barna sharri ce da kowa bai son haduwa da ita. A takaice, ga barnace-barnacen da fina-finan Hausa suka haddasa ga al'ummar Hausawa da takardar ta hango kamar haka:

3.2.1 Taho-Mu-Gama Da Karantarwar Addinin Musulunci

Idan ba duka ba kashi casa'in da tara na masu gudanar da fina-finan Hausa Hausawa ne kuma Musulmai kuma, suna da ilmi gwargwado. Hasali ma, wasu daga cikinsu malamai ne. Za a tarar sun karanci Alkur'ani da littattafan addini sosai wanda sai dai su fadi hukunci ba a fada musu ba. Wanda yake haka, babu zancen rashin sani tattare da shi sai dai, a kira shi 'Malam ga sani ga ratse'. Wasu sun yi firamare, wasu sakandare, wasu har manyan makarantu sun leka domin neman ilmi. Wanda yake haka kuwa, sai dai a ce ya gani ya kau da ido ko kuma, ya sani ya ratse. A takaice, 'yan fim ba jahilai ba ne domin duk abin da suke yi sun san hukuncinsa. Da ayoyi da hadisai da sauran littattafan addini sun san su domin sun karanta ko kuma an karanta sun ji. Abin da kadai za a ce dangane da hakan shi ne, akwai kwadayin abin duniya da fifita rayuwar yau a kan ta gobe da wulakanta mahaifa da dangi kamar yadda fim din 'Mahaifiyrmu' ya nuna. Duk wanda ya kasance haka kuwa, shaidan ya sami aboki. Saboda haka, mutum ya san abu ya ba shi baya ta hanyar kin amfani da shi sabawa da yin watsi da shi ne. A fahimtar takardar kwadayin abin duniya ya yi sanadiyyar wannan sabawa. Shi kuma kwadayi Hausawa sun ambaci hadarin da ke tattare da shi in da suka ce "Kwadayi mabudin wahala". Wannan ya yi daidai da maganar da Gambo mai Kalangu ya fada a cikin wakarsa kamar haka:

Gambo: Kidin ga ba bisa jahilci nikai ba,
Don kwas san Kur'ani irina,
Duniyag ga uban wa za shi tsoro?

A cikin maganar da Gambo ya yi babu rashin ilmi balle a ce bai san hukuncin aikin da yake yi ba. Abin da ke akwai kawai shi ne kwadayin abin duniya. Idan aka duba sosai akwai wadanda suka zarce Gambo da ilmi a cikin 'yan wasan fim amma, suka shiga ana fafatawa da su a cikin wasannin kwaikwayon zamani.

3.2.2 Ruguza Tarbiyya

Tarbiyya na nufin muhimman halaye na nagarta, ko kuma kyawawan dabi'u da halaye, wadanda Hausawa

suka fi karfafawa, ana gane su ta fuskar mu'amala, da yin ladabi da biyayya, da kunya da kara, da zumunci, da rikon addini, da kuma sana'a, da tsare mutunci, da hakuri da juriya da jarunta (Alhassan da wasu, 1982:25). A wani wuri cewa aka yi tarbiyya na nufin koyar da hali nagari, (Kamusun Hausa na Jami'ar Bayero, Kano, 2006:428).

'Yan fim na yin fina-finansu domin gina tarbiyya ba ruguza ta ba. Wurin da matsala take shi ne, kowa da bukin zuciyarsa, makwabcin mai akuya ya sayi kura. Ma'ana, dabarar da 'yan fim suka bi domin magance aikata wata matsala ita wasu ke amfani da ita domin cutar da al'umma, kamar yaudarar da ake yi wa 'yan mata ana lalata da su. 'Yan fim na yi ne domin fadakar da al'umma kan halayen wasu da ba na kirki ba domin a guje su. Wani kuma idan ya ga haka, ya sami guzuri da dabarar da zai ci gaba da lalata 'ya'yan al'umma. Mafi yawan fina-finan Hausa akwai ruguza tarbiyyar al'umma a cikinsu ko da an sami gyara a ciki. Akwai rashin ladabi da biyayya ga na gaba. Idan aka dubi wasu fina-finai za a ga rashin da'a a cikinsu. Misali a cikin fim na 'Mahaifiyarmu' da na 'Kishiyar Gida' akwai wulakanta iyaye da rashin ladabi da biyayya. Wanda ya kalle su ya ga haka, wanda bai kalla ba kuma, idan aka ba shi labarin abubuwan da suka faru zai yi mamaki ya ce wulakanta iyaye da kin yi musu ladabi ba halin Hausawa ba ne. Mai yiwuwa Hausawa sun ara ne daga wasu al'ummu na daban.

Tarbiyya fage ne mai fadi na rayuwar Hausawa da ya shafi kula da abin da aka haifa daga ranar da ya zo duniya har zuwa kabarinsa. Da yawa dabi'un da aka san Hausawa da su na kwarai fina-finan Hausa sun yi watsi da su gefe daya, suka maye da halaye marasa kyau. Akwai lalata 'yan mata da shaye-shaye inda aka nuna a cikin wani fim mai suna Jamila, aka nuna suruki ya yi wa surukarsa fyade. Wannan bangare ya kunshi kowace mummunar dabi'ar da fim ya kawo wa al'ummar Hausawa. Wannan ya sanya Kyafin Umaru Da Suru fadar wani abu kamar haka a cikin wakara mai suna "Jiya Da Yau":

Mutumun yau bai da kunya,
Da ido kulai na karya,
Suruki bai kauce hanya,
Wai don suruki ya buya,
Mata sun daina huni.

12. Dan da bai kunna taba,
Abada bai bud'a kwalba,
Disko ba a san shi da ba,
In ba sallah ta zo ba,
Kida ganga sai ga rani.

93. Turawa kar su ja ka,
Ka bi nasu ka ya da naka,
Ya zan wauta gare ka,
Al'adun kakanninka,
Ka ri ke su su zan ma'auni.

A baitin farko da aka kawo a sama marubuci wakar na nuna yadda tarbiyyar al'ummar yau ta bambanta da ta jiya a inda ya nuna cewa, mutumin yau ba ya da kunya. Abin da yake nufi a nan su hada ido saboda girmamawa. Haka a da da wuyan gaske ka sami mutum makaryaci. Ana gudun wadannan miyagan halaye don illar da suke tattare da ita. Haka kuma a zamanin da, kowace mace na sanya lullubi domin suturce jikinta baki daya domin sanin fitinar da ke tattare da sakin jiki ga mata. A zamanin yau kuma sai ga shi an wayi gari halayen mutane ya jirkita, abin da ake kyamar aikatawa a da, shi ne ya koma kawa ga mutane.

A baiti na 12 da ke sama kuma marubucin ya bayyana cewa, mawuyacin abu ne ka sami mai shan taba sigari ko shan giya ko kade-kade da raye-rayen da ba su da asali ga al'ada. A takaice, duk abin da mutumin da ke aikatawa za a taras al'adar al'ummar wurin ta aminta da shi ba kamar mutanen wannan zamani ba. Marubutan na da ra'ayin ba komai ya kawo wannan ba sai bakin al'ummu da suka shigo cikin Hausawa suka rufe su ta hanyar yaudarar nuna musu halayen zamani abin rikawa ne, domin ba a wayewa sai da aikata su. Wannan ya sanya aka kawo shawara a matsayin mafita ga al'ummar Hausawa cewa, kar wadannan mutane su janye ra'ayinmu har mu yi watsi da al'adunmu don ganin nasu. Ya kara da cewa ba mutumin da zai yi haka sai wawa. A fahimarsa, ya fi dacewa mutum ya riƙe al'adun kakaninsa su kasance jagora gare shi, ba ya yi watsi da nasa ya rungumi na wasu ba. Idan aka dubi halin da samari da 'yan mata ke ciki a wannan zamani na wayewar kai, babu shakka an tabbatar da akwai babbar matsala dangane da tarbiyyar mutanen zamani, yara da manya, kuma maza da mata. Kyaftin ya fadi gaskiya a cikin baitocin da ke sama domin, babu abin da ya kawo lalacewar tarbiyyar matasa da ya kai fina-finan da suka shigo cikin al'umma barkatai. Asalin wadanda suka kawo fina-finan kuma, Turawa ne.

3.2.2.1 Raunana Al'adun Hausawa

A nan al'adun Hausawa sun hada da na aure da haihuwa da mutuwa. A bukukuwan duka akwai wuraren da aka ruguza al'adar yin ta ba tare da gano hakan ba. Maimakon zama gidan iyayen mata ko danginta lokacin da aka daura aure, sai 'yan mata da samari su shiga daji cikin duwatsu da labaye domin yin *picnic*. A wurin ake lalata mafi yawan 'yan mata ta hanyar koya musu lalatar amfani da maza. Akan sami maciji ya ciji ko a sami hadari lokacin zuwa ko dawowa daga wurin taron *picnic* din. Maimakon a tsaya gida cikin gari a yi kade-kade da raye-rayen murnar da ake ciki, sai aka raya al'adun wasu da kofarin dakushe na kai. Akan sami haka a cikin wadansu fina-finan Hausa a lokacin bikin aure. Haka kuma, akan yi watsi da al'adun gargajiyar Bahausha a wuraren bikin suna idan ya samu. Ga al'adar Hausawa idan matar dan uwa ta haihu ko ba ya da abin lalura su ke tsayi kai da kafa su yi gwargwado domin rufa wa juna asiri. Akwai fim da aka yi wa wani

haihuwa aka tara maza da mata ana kade-kade da raye-raye, sai mijin ya fito yana kuka ana tambayar me yake yi wa kuka? Da kyar ya fadi cewa ga yaron ya zo lokacin da ba ya da kudin saya masa madara a ba shi. Nan take sai wata mata ta ce masa ai babu bukatar sayen madara domin nonon uwa ya fi madarar amfani ga yaron da aka haifa masa. Fim din na nuna muhimmancin nonon uwa ga jinjiri amma a idon 'yan kallo mijin na kukan rashin tare da nuna wa al'umma kasawar 'yan uwansa ta hanyar rashin taimaka masa. Haka kuma, taron da aka yi na bikin sunan ya nuna ba bikin sunan Hausawa ba ne, na wata kabila ne. A bangaren mutuwa kuwa, akan yi watsi da al'adar gida da kuma rungumar ta wasu mutane da ba Hausawa ba. A al'adance, duk gidan da aka yi rasuwa za a dauki tsawon kwana uku ana zaman makoki. Haka kuma duk yadda rashin jituwa ya kai tsakani, wani bai ganewa a wurin zaman makoki. Tare da haka an sami fada tsakanin 'yan uwa har sai da aka raba su a wurin karbar gaisuwar mahaifiyarsu da ta rasu. An yi haka a cikin fim din 'Mahaifiyarmu'. Yin fada a wurin bikin farin ciki ya saba wa al'adar Bahausha balle a wurin zaman makoki.

3.2.2.2 Fitar Tsiraici Da Aron Al'adun Wasu

Hausawa na da kamala ta bangaren tufafinsu domin al'ada ba ta bar su sagaga ta hanyar sanya tufafin da suka ga dama ba. Abin kunya ne ga 'ya'yan Hausawa a ga sun yi fita irin ta wata al'umma. Wannan ya sanya aka kyamaci 'yan gaye masu sanya tufafin Turawa irin karamar tagguwa (Shirt) da wando da takalma masu tsawo da ake kira 'Higher Hills'. Saboda saba wa al'ada ta fannin tufafi da samari ke yi a wancan lokaci, har waka ake yi wa mai wannan irin fita ana cewa:

“Dan gaye mugun bawa,
Ya share gidansu da falingo”.

Idan aka dubi yara 'yammata na cikin fim da irin fitar da suke yi sai a ce Allah ya saukaƙe. Sun yi sanadiyyar 'ya'yan Hausawa mata na kwaikwayon tufafin da suke sanyawa a cikin fina-finansu. Suna amfani da tufafi masu matse musu jiki tare da bayyanar da al'aura a fili. Haka kuma suna yin dunki iri-iri masu bayyana siffar jikinsu. Daga cikin wadannan dünkuna akwai 'sakada hannunka masoyi' da 'show me your back' da 'half sunna' don tsananin izgili ga addini da sauran kalar dünkuna daban-daban da ba sai an ambaci sunayensu duka ba domin, mai karatun wannan bayani ya dala wadanda suka rubuta shi sanin wadannan abubuwa. Haka kuma suna sanya tufafi masu raga da ke bayyana al'aura, wadanda ba dabi'un Hausawa ba ne. Idan aka sami wakar sarkin Taushin Katsina ta 'Festac '77' za a ji yadda ya sifanta Bahausha ta fannin tufafinsa. Wannan ya saba wa al'ada kwarai ba kadan ba. Mutanen zamani ba su da tunanin gano illar wannan abu domin, ra'ayin da suke da na ganin wayewa ne su yi watsi da al'adunsu tare da muhimmantar da na wasu al'ummu a kan nasu.

3.2.3 Wulakanta/Tozarta Igiyar Aure

Daukar wani abu mai muhimmanci ba bakin komai ba ake nufi da wulakantarwa. A cikin fim akan sami matar aure ta nuna ba ta da aure don neman hada soyayya da wani. Haka kuma akan sami wasu daga cikin maza masu aikata irin wannan ta'asa. Igiyar aure ba abin wasa ba ce. Abin da takardar ta hango dangane da wulakanta igiyar aure shi ne mijin aure ya nemi matar aure da lalata ko matar aure ta nemi wani namiji da lalatar. Tunanin 'yan fim a duk wurin da aka nuna haka shi ne su fadakar tare da nuna wa al'umma rashin kyawon abin domin a guje shi.

Su kuma masu kallo ko yausha suna kallon 'yan fim lalatacci ne, bara- gurbi da ba su da aiki sai lalata al'umma ta hanyar nuna musu yadda ake sabon Allah da nufin a ji dadin rayuwa. Haka ya sanya Wasila ta janyo wani kwarto a gidanta har aka nuna ta kwanta da shi, mijin kuwa ya yi waƙar 'Wasila Kin Ci Amanata' don nuna jin zafin abin da ta yi mishi. Fim din 'Wasila' sananne ne kuma fitacce a zamaninsa domin har kananan yara ana ji suna cewa, "Wasila Kin Ci Amanata" Wato, maganar da mijinta ke yi a cikin waƙa bayan ya kama ta tare da kwarton. A ɓangaren mata kuma, An kalli wani fim a cikin 'YouTube' da wani ya kawo wata kwartanya cikin gidansa sanadiyyar tafiyar da matarsa ta yi ganin gida. Yana cikin daki da matar banzar sai ga matarsa ta dawo gida domin tafiyar ba ta yiwu ba. Mijin ya yi amfani da dabaru daban-daban ta yadda kwartanyar za ta fita ba tare da matarsa ta gano sirrin ba. A farshe ya samar wa matar hoda ta shafa a fuskarta, ta fito a sifar dodanni ta biyo bayan matar mutumin tana budar ido tamkar fatalwa, matar na kallo har ta bar gidan. Matar na kuwwa mijin ya zo ya ga abin da ta gani, ya zo ya ce bai ga komi ba.

Wannan ya sanya an sami matan aure da ke huldā da wasu mazan banza sanadiyyar koyi da abin da kwartayen suka aikata. Matar aure ta yi huldā da wani mutum ta hanyar kwartanci wulakantar da igiyar aure ne kuma, yana dalilin a saki mata ta koma gidansu. Ba wannan kadai ba, takan iya rasa miji har abada ba tare da ta sami mai auren ta ba sanadiyyar wannan wulakantar da igiyar aure da ta yi.

3.2.4 Shaye-Shaye

Shaka ko sha ko hadiyar wani abu da niyyar a fita hayyacin da ake ciki a yi maye don biyan wata bukata shi ne shaye-shaye. Mafi yawa daga cikin al'umma sun sami kansu cikin wannan halin shaye-shaye saboda wasu dalilai. Ba ana so a ce masu gudanar da harakar fim mashaya ba ne, sai dai an ga biri ya yi kama da mutum a wasu wurare. A cikin fim wani aiki ba ya yiwuwa sai an gusar da hankali. A takaice akwai wurin da aka nuna wani dan fim ya yi wa surukarsa fyade sanadiyyar shan da ya yi. Idan an dubi fim din 'Kara'i' za a ga haka. An nuna ana shan kodin da kwaya domin, wani aiki ba na hankali ba ne. Saboda

haka ne aka zaɓi a sha a nakkasa, a yi abin da aka ga dama. Irin waɗannan ayyuka ba su yiwuwa sai an gusar da hankali. Ba sai an zurfafa kan shaye-shaye ba domin an san illarsa kamar yadda Kyafin Umaru Da Suru ya yi bayani a cikin baitocin wafarsa da aka kawo misali a ɓangaren lalata tarbiyyar al'umma musamman matasa.

'Yan fim na waɗannan abubuwa ba tare da sun san ana koyi da su ba sai dai, fim makaranta ce da kowane dalibi na samun daidai gwargwadon ilmi daga malamin da ke karantar da shi. Masu aiwatar da fim ba su san da duk abubuwan da suke aikatawa ana kwaikwayon sa daga gare su ba. Wani abu da ya kamata a sani shi ne, yaro na koyon abu ba tare da sanin amfani ko illarsa ba. Idan ya koye shi yana yaro zai ci gaba da aikata shi har lokacin da abin ya zama jiki a gare shi. Haka kuma lokacin da yana kallon abin bai iya gano illar da ke tattare da shi. Wannan ya nuna cewa, yi wa yaro tarbiyya tun yana farami shi ya fi kamar maganar Hausawa da suka ce "Geza tun tana danya ake tankwara ta". Da zarar abin ya zame masa jiki ko ya girma hankalinsa ya kawo ya gane cewa abin ba mai kyau ba ne, jiki ya saba don haka da wuyar gaske a daina. Irin wannan ne ke faruwa ga shaye-shaye da masu yin sa. Don haka, shi ya sa Bahausha ya yi wata karin magana mai cewa "Sabon turken wawa".

3.2.5 Tilasta Wa 'Ya'ya Neman Maza

Idan dai Bahausha ake magana da wuya a sami mahaifi ya nuna wa 'yarsa ta je ta nemi maza don wata bukatar da yake da ita ta kuɗi amma, sai ga shi a cikin fim din Kara'i an nuna wani Malam Musa ya nemi wata 'yarsa budurwa ta ba shi kuɗi. Yariyyar kuwa budurwa ce son kowa kin wanda ya rasa. Ta mayar da tambaya ga baban cewa, ina za ta samo kuɗi? Kai tsaye ya kayar da baki ya ce mata 'Ga samari nan a gari? Za a sami wannan a cikin fim mai suna 'Babban Yaro'. In tambaye ku, kun aminta da 'yar cikinsa ce? Idan zamanku e, to ina ganin Ba Bahausha ba ne, sai dai yana zane cikin Hausawa kawai. Ba a rasa masu tsawatawa a cikin fim kan irin wannan muguwar dabi'a sai dai mafi yawan mutane a cikin al'umma ba su da sanke ga abin da ya shafi mata. Dalili a nan shi ne, duk wurin da mace ke tare da namiji, Shaidan na nan zaman na uku kuma, aikinsa bai zarce a aikata abin da Allah ya hana ba.

3.2.6 Yaudara/Zalunci Da Kwafayi Da Sagarci Da Kulla Fasadi

Akan sami wasu mayaudara su yaudari abokan wasarsu a cikin fim. Misali, an sami wani bakanike mai suna Dan Auta a cikin fim mai suna 'Babban Yaro' da mani mutum (Basakkwace) ya kai wa gyaran mota ya cuce shi don ganin gara (bakauye) ne. A nan, akwai rashin amana kamar yadda Annabi ya ce duk wanda aka amince da shi ya yi yaudara munafukin Allah ne. Wannan dabi'a na nan cikin kanikawa face kadan da Allah ya tsare. Aikin 'yan fim su fadakar amma, ana koyon miyagun dabi'u masu yawa daga cikin abubuwan

da suke yi. Abin da ya dace a sani a nan shi ne, kallon fim da wasu ke yi ba domin rage dare da sha'awa ba ne. Suna yi ne domin koyon dabarun yaudarar al'umma kamar yadda suka ga an yi a cikin fin din da suka kalla. Masu yin fim na yi domin nuna rashin kyau kar a yi. Shi kuma macuci ya fi son ya ga yadda ake cuta domin ta zama karantarwa gare shi.

Kwadayi ruwan dare ne game duniya musamman ga wanda ba ya iya nemo wa kansa abin bukata ta hanyar halal. Misali akwai kwadayi ga 'yan mata a kan nuna ba su auren talaka sai mai hali. Kun sani da yawa ake gudun gara a fada zago. A fim din Babban Yaro har yanzu an sami wata yarinya ta tsaya kai da fata ba ta son talaka sai mai mota. An san ana aron mota a yaudari 'yan mata ba. An yi haka ba iyaka. An ari riga an yi yaudara balle an sami mutum makwadaici? A irin wannan da yawa ake yaudarar mace mai kwadayi ta hanyar ba ta abin da take bukata ba da niyyar auren ta ba sai don a lalata ta. An sha ganin irin wannan a fili ba sai a cikin fim ba.

Sagarci na daukar ma'anar lalaci sanadiyyar jin dadi a farkashin wani mutum. Wadanda suka fi sagarci cikin al'umma su ne wadanda kakanni suka riƙa. Shi ya sanya ana cewa jika wanda ya fi dan ciki dadi. An sami irin wannan sagarci a cikin wani fim inda 'Dan'auta ke kyamar dumame (kwanannen tuwo) sai dai kakarsa ta ba shi kudi (naira hamsin ko dari) ya sayi shayi. Wannan kyamar dumamen tuwo da ya yi shi ake kira sagarci kuma, akwai fifita abincin baki a kan na gargajiyar Hausawa. Wannan na nan cikin fim din Babban Yaro. A nan, kakar ta yi sanadiyyar sagarcewar jikanta domin idan ba ta nan wa zai riƙa ba shi kudin shan shayi? Don gudun irin wannan ya dace duk wanda ke da halin rikon 'ya'yansa ya riƙe kar ya bar su a wurin kaka kowane.

Babu abin da ya kai haƙe mata da maza wuri ɗaya zama fasadi. Babu mai cewa a yi masa bayanin yadda haƙe maza da mata wuri ɗaya ya zama fasadi domin zancen Allah ya gabata. Haka kuma, duk haƙuwar mata da maza da ba ta addini ba, kuma ba da iznin addini ba fasadi ne. Bayan wannan ana sane da cigaban mai ginar rijjiya da zamani ya kawo na haƙuwar mata da maza a wuri ɗaya. An haƙa mata da maza a wuri ɗaya cikin fim din 'Babban Yaro' wurin da aka bayyana haƙuwar mata da maza wuri ɗaya fitina ce, lokacin da wani wanzami na yi wa wani mutum aski, saboda daukar hankalinsa da matan suka yi, ya haddasa ya yanke wa mutumin kunne wajen kallon mata lokacin da yake yin aski. Saboda kallo kaɗai ya sanya an yanke kunnen wani ina ga haƙuwar jiki? Kuma muna da labarin da Annabin rahama ya ba mu cewa, da za a kai jijiyar namiji a bangon gabas, a kai ta mace a bangon yamma, da sun yi koƙarin haƙuwa saboda kaunar da ke tsakaninsu. Waƙe-waƙen da ke gudana cikin fina-finai tsakanin mata da maza kulla fasadi ne idan aka yi la'akari da maganar

Annabi da ke sama dangane da jiyojin namiji da mace da ke gabas da yamma, balle ga su wuri ɗaya?

3.3 Bayyanar Da Kishin Hauka

Hausawa sun ce "Kishi kumallon mata". Ma'ana, rashin lafiya ne gare su don haka matuƙar suna da abokiyar zama sai rashin lafiyar ya bayyana gare su. Mata na nuna kishi tsakaninsu tamkar maƙiya juna ta hanyar nuna kiyayya. Akan samu wasu mata har wurin boka suke zuwa domin hallakar da abokan zama da 'ya'yansu baki ɗaya. Takardar na ganin kishi rashin lafiya ne da ke cikin kirjin kowane mutum. A cikin fim mai suna 'Kishiyar Gida' an samu wata mata mai tsananin kishin hauka da ta yi tattaki zuwa gidan wadda mijinta ke nema aure. Da isar ta gidan ta haɗu da wadda mijinta ke nema aure. Ta yi tambaya ko gidan ne, aka ce mata nan ne. Ba ta fara da komai ba sai marin wadda mijinta ke nema aure. Mahaifiyar wadda ake nema aure ta tambayi matar, me aka yi mata har ta zo tana yi musu hargagi a cikin gida? Sai ta ce "Abin da na yi ba hargagi ba ne, sunansa gargadi". A tafaice har da zagin matar ta yi a kan tambayar da ta yi mata.

A wata fitowa kuma, ta haɗu da mijinta na tare da wadda yake nema aure kuma ta tayar da rikici. Ana nan sai ga wata mata ta zo ta tambayi abin da ya faru. Mijin ya yi mata bayani, ta koma kan matar tana ba ta haƙuri da sauran jawabai masu amfani sai matar ta ce wa tsohuwar "Mama ba zan ji huɗubarki ba idan dai a'kan kishiya ne. Ba zan aminta kowace mata ta zo gidana ta raba ni da mijina ba". A nan ma har zagin tsohuwar ta yi in da ta ce "Mama, zan zagi uwarki idan kika kara yi min magana". Bayan tsohuwar ta wuce, har dambe ta soma yi da wadda mijinta ke nema aure. Mijin ya ce wa wadda yake nema aure ta je ta shiga mota su wuce, matar ta je ta hana matar shiga motar, tana zagin ta tana faɗin "Ba za ta shiga motar ba tun da ba ubanta ya saya ba". Idan ba hauka ba me ya kai ta gidan matar da mijinta ke nema aure?

An kuma sami wata mata da ta tarar da wadda mijinta ke nema da aure a kan hanya ta gwada kishin hauka, inda ta zo ta tarar wadda mijinta ke nema aure tana sayar da danwake. Da ta zo nan ba ta bar wurin ba sai da ta yi fada da matar. Tana cikin fada da matar da kuma zubar mata da sana'a a kasa, sai mijinta mai suna Mukhtar ya zo ya tarar tana abubuwan da ba su dace ba. A karshe sai da mijin ya mare ta cikin jama'a a gaban wadda ta yi fada da ita. A nan mai danwaken ta tambayi Mukhtar yana son ta? Ya amsa mata da e. Ta ce to, tana son a ɗaura musu aure a yau. Mukhtar ya tambaye ta cewa shi kaɗai take so? Ta ce i. Ya ce ta kwantar da hankalinta za a ɗaura musu aure a yau din. Duk abin da ke gudana a gaban matar da ta zo fada da wadda mijinta ke nema kuma, ba ta hana ba. Wannan ne ya sa takardar ta yi wa wannan kishi suna kishin hauka.

4.0 SAKAMAKON BINCIKE

Wannan bincike da aka yi ɗan tsokaci a kansa an gano cewa, finan-finan Hausa na da amfani da kuma matsalolin da suka kawo wa al'ummar Hausawa. An gano daga cikin amfanin da ake samu da fim ke kawowa sun haɗa da kasancewarsa sana'a da samar wa jama'a aikin yi da fadakarwa da ilmantarwa da samar da nishaɗi da kulla zumunta da taskace wasu daga cikin al'adu da tarihi da kuma bunkasa kamfunnan fim. A ɗayan bangaren kuma, an gano cewa fim na tattare da matsaloli masu yawan gaske da ya kawo wa al'ummar Hausawa. Matsalolin finan-finan Hausa sun haɗa da yin taho-mu-gama da karantarwar addinin Musulunci da ruguza tarbiyya da ruguza al'adun Hausawa da sabbabar da fitar tsiraici da wulakanta igiyar aure da shaye-shaye ga al'umma da haddasa lalaci ga 'ya'yan Hausawa musamman mata inda aka sami yaudara da yawan kwadayi da sagarci da kulla fasadi da kuma aikata kishin da ba a san Hausawa da shi ba.

5.0 SHAWARWARI

Shawara ga masu sana'ar fim ita ce su tsayar da kafa domin yin la'akari da saƙon da suke aikawa ga jama'a kuma, su kula da ɓangaren da al'umma ke kallon kasawarsu a ciki. Ya dace su sami masu ba su shawararwari da duba musu fina-finansu kafin a saka su kasuwa. Su nemi shawarwari ga malumman addini da masana sana'ar fim tare da yin la'akari da 'yan wasan da za su zaɓa don gudanar da aikinsu. Bayan haka, su rinka duban matsalar da ke tare ga kowane saƙo da suke son isarwa ga al'umma. Kar su yi abin da ke kawo rabuwar kawunan al'ummar Hausawa da na masu addini.

6.0 KAMMALAWA

Wannan takarda ta tattauna abubuwa iri biyar a cikinta da suka haɗa da gabatarwa da taƙaitaccen tarihin fim da ma'anar fim da asalinsa da maudu'in takardar wato, fina-finan Hausa a mahangar al'umma da aka yi tsokaci kan amfani da kuma matsalolin fim ga rayuwar Hausawa (Gyara da ɓarna). Fatarmu ita ce a inganta sana'ar fim ta hanyar neman shawarwari ga masana tare da tace shi kafin a saka kasuwa.

MANAZARTA

1. Abbas Y. (2013). Zalunci: Tushen Taɓarɓarewar Tarbiyya a Al'ummar Hausawa In Excerpts of International Seminar on (Taɓarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina. Ahmadu Bello University Press, Zaria.
2. Bakura, A. R. (2013). Musabbabin Taɓarɓarewar Tarbiyya a Kasar Hausa. In Excerpts of International Seminar on (Taɓarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina. Ahmadu Bello University Press, Zaria.
3. Bello A. S. (2013). Rawar da Fina-Finan Hausa Suke Takawa Wajen Bata Al'adun Hausawa: Nazari Daga Nazari Daga Fina-Finai Biyu, Kara'i da Babban yaro: In Excerpts of International Seminar on (Taɓarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina. Ahmadu Bello University Press, Zaria.
4. Bunza A. M. (2015). *In Ba Ka San Gari Ba Saurari Daka: Nazarin Kidan Tafashen Satan a Gambo Mijin Kulu Mai Kalangu*
5. Bunza D. B. (2013). Zama da Madaukin Kanwa ke sa Farin Kai: Naason Baƙin Al'adu Cikin Al'adun Auren Hausawa. In Excerpts of International Seminar on (Taɓarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina. Ahmadu Bello University Press, Zaria.
6. Chamo, I.Y. (2005). Sako a Fina-Finan Hausa: Nazari a Kan Jigo da Rabe-Rabensa. Kundin Digiri na Biyu. Sashen Koyar da Harsunan Nijeriya, Kano: Jami'ar Bayero.
7. Chamo, I.Y. (2004). Tasirin Al'adun Turawa a Cikin Fina-Finan Hausa. In Hausa Home Videos: Technology, Economy and Society. Edited by Abdalla Uba Adamu, Yusuf M. Adamu and Umar Faruk Jibril.
8. Dakata, Z. A. G. (2004). Alienation of Culture: A Menace Posed by the Hausa Home Video. In Hausa Home Videos: Technology, Economy and Society. Edited by Abdalla Uba Adamu, Yusuf M. Adamu and Umar Faruk Jibril.
9. Dangulbi, A. R. (2013). Tasirin Baƙin Al'adu ga Taɓarɓarewar Tarbiyya da Zumunta a Zamantakewar Hausawa a Yau. In Excerpts of International Seminar on (Taɓarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina. Ahmadu Bello University Press, Zaria.
10. Gidan, D. A. & Yakasai, B. M. (2004). Matsaloli da Nasarorin Masu Shirya Fina-Finan Hausa Musamman na Kano. In Hausa Home Videos:

- Technology, Economy and Society. Edited by Abdalla Uba Adamu, Yusuf M. Adamu and Umar Faruk Jibril.
11. Gusau, S. M. (1984). *Nazarin Zaɓaɓɓun Waƙoƙin Baka Na Hausa*. Juzu'i na Biyu, Cyclostyled Edition. Kano: Sashen Koyar da Harsunan Nijeriya, Jami'ar Bayero.. Maru, Sakkwato.
  12. Gusau, S.M. (2008) *Waƙoƙin Baka A Kasar Hausa. Yanaye-Yanayensu da Sigoginsu*, Kano Benchmark Publishers Limited.
  13. Kiyawa, H. A. (2013). Tsokaci a Kan Wasu Matsalolin Fina-Finan Hausa Wajen Bata Tarbiyya. In Excerpts of International Seminar on (Tabarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina.
  14. Maikaba, B. (2004). Dialogue with a Pioneer: The Mandawari Interview. In Hausa Home Videos: Technology, Economy and Society. Edited by Abdalla Uba Adamu, Yusuf M. Adamu and Umar Faruk Jibril.
  15. Mu'azu A. (2013). Kwadon Al'adun Hausawa da Wasu Kabilu. In Excerpts of International Seminar on (Tabarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina.
  16. Sulaiman, A. I. (2013). Ta'addancin Fyade a Fina-Finan Hausa: Tsokaci Kan Tasirin Fina-Finan Hausa ga Tabarɓarewar Al'adu a Yau. In Excerpts of International Seminar on (Tabarɓarewar Al'adun Hausawa) The Deterioration of Hausa Culture, organized by Katsina State History and Culture Bureau in Collaboration with Umaru Musa 'Yar'adua University, Katsina.
  17. Usman, B.B. (2008). 'Hikimar Magabata: Nazari a Kan Rayuwar Malam (Dr.) Umaru Nassarawa Wazirin Gwandu (1916-2000) da Waƙoƙinsa'. Kundin Digiri na Uku, Jami'ar Usmanu anfodiyo, Sakkwato.

Mutanen da aka yi hira da su

Suna	Sana'a/Aiki	Kiyasin Shekaru
A'ishatu Muhammad	Dalibta	16
Abdullahi Sani	Dalibta	36
Abdullahi Sarkin Gulbi	Aikin Gwamnati	50
Abu-Ubaida Sani	Aikin Gwamnati	27
Alhaji Na'allah Muhammad	Aikin Gwamnati	60
Altine Muhammad	Aikin Gwamnati	61
Aminu Ango	Aikin Gwamnati	50
Asma'u Alhaji Isah	-	34
Bello Muhammad	Aikin Gwamnati	42
Danladi Dammu	Aikin Gwamnati	62
Dansule Bahago	Aikin Gwamnati	70
Faruku Jingi	Aikin Gwamnati	40
Fatima Usman	Dalibta	12
Halima Ahmad	Aikin Gwamnati	40
Ibrahim Umar	Aikin Gwamnati	35
Jamila Usman	Dalibta	24
Khalid Muhammad	Aikin Gwamnati	35
Kware Na'amada Tela	Aikin Gwamnati	58
Malam Jaɓɓi Bunza	Aikin Gwamnati	40
Muhamman Dangoggo	Aikin Gwamnati	60
Musa Shehu	Aikin Gwamnati	40
Namata Naizagu	Noma	61
Rabi'u Aliyu Rambo	Aikin Gwamnati	50
Shekare Tanimu	Aikin Gwamnati	40
Umar Aliyu Bunza	Aikin Gwamnati	46
Zainab Muhammad	Dalibta	20